

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

LETNIK V

CELOVEC, V SOBOTO, 16. XII. 1950

ŠTEV. 95 (367)

Deklaracija o človečanskih pravicah

Deklaracije o človečanskih pravicah so bile uspeh dela naprednih sil v borbi proti tistim, ki so zavirali razvoj človeške skupnosti in tudi razvoj same osebnosti človeka. Na plenumu Generalne skupščine OZN je bil sprejet sklep, po katerem bodo vsi narodi vsako leto 10. decembra praznovali kot „Dan človečanskih pravic“. Proti sklepu o praznovanju 10. decembra je glasovala samo informbirojevska skupina držav s Sovjetsko zvezo na čelu. Deseti december je bil sprejet kot praznik zaradi tega, ker je bila ta dan leta 1948 sprejeta deklaracija o človečanskih pravicah na zasedanju v Parizu.

V zgodovini borbe naprednih sil je bila na tej osnovi sprejeta ameriška deklaracija o neodvisnosti, kakor tudi deklaracija o človečanskih pravicah velike francoske revolucije. Dejstvo, da imamo še danes v svetu sile, ki so kljub vojaškemu porazu fašizma, ki je teptal vse pravice narodov in človeka, na delu, ki stalno napadajo pravice človeka, govori jasno, kako velikega pomena je sprejem take deklaracije, ki bi dejansko onemogočila mrčne cilje sovražnikov človeštva.

Pri OZN je bila leta 1946 ustanovljena Komisija za zaščito človečanskih pravic, da zaščiti človeka, kakor to predvideva tudi Ustanovna listina OZN. Leta 1947 so v OZN proučevali načrte treh podkomisij in sicer: 1. Predlog deklaracije o človečanskih pravicah, 2. predlog mednarodne komisije o človečanskih pravicah in 3. predlog o ustanovitvi stalnega komiteja za peticije in za ustanovitev posebnega mednarodnega sodišča za zaščito človečanskih pravic.

V prvotni vsebini deklaracije o človečanskih pravicah ni bilo govora o socialnih, gospodarskih in drugih pravicah, temveč je prav ta v glavnem omejena na razlago določenega števila državljanov in političnih pravic. V glavnem govori deklaracija o tem, da morajo vsi ljudje med seboj živeti v bratstvu, biti zaščiteni pred zločinskimi napadi, nihče ne sme biti v suženjstvu, človeka ni dovoljeno mučiti in nečloveško z njim ravnati itd. Nadalje govori deklaracija o pravicah zatočišča, o svobodi govora, tiska, zborovanja, manifestacij, uličnih sprevodov, združevanja itd.

Zvezni prezident

dr. Karl Renner je obhajal osemdesetletnico

Avstrijski zvezni prezident dr. Karl Renner je dne 14. decembra t. l. dosegel osemdeset let svojega življenja. Ob tej priliki je bil deležen množičnih čestitk avstrijskega prebivalstva, prav posebno pristašev socialistične stranke.

Zvezni prezident je bil rojen leta 1870 v Dolnjih Tarnovicah pri Nikolsburgu na Moravskem. Gimnazijo je obiskoval v Nikolsburgu, pravne študije pa je dovršil na dunajski univerzi. Nato je postal glavni knjižničar dunajskega državnega zbora.

Svojo politično kariero je mlad pričel v socialdemokratski stranki. Izvoljen je bil za državnega poslanca in poslanca nižjeavstrijskega deželne zbora. Po prvi svetovni vojni je postal državni kancelar ter v tej funkciji podpisal mirovno pogodbo za prvo avstrijsko republiko. Pozneje je bil zunanji minister in nato predsednik državnega zbora. Po drugi svetovni vojni je bil 20. decembra 1945 izvoljen za zveznega prezidenta.

Kot organizator, ideolog in pisec mnogih razprav si je dr. Karl Renner osvojil vodilno vlogo v avstrijski socialdemokratski stranki. Bil je teoretik tako imenovanega avstromarkizma, med drugim doktrine o kulturni avtonomiji.

Kljub naprednim in koristnim določbam pa ima sedanja deklaracija vrsto pomanjklivosti. Jugoslovanska delegacija na primer, ki se je zavzela za izdelavo nove mednarodne deklaracije in konvencije o človečanskih pravicah, je zaradi tega dala v razpravi vrsto predlogov, ki naj bi izpolnili osnutek deklaracije. Tako je predlagala, naj bi v deklaracijo vnesli tudi prepoved linčanja, točnejšo formulacijo pravice do zatočišča z utemeljitvijo, da bi se te pravice ne smeli posluževati vojni zločinci. Praksa po vojni, posebno pa razprave proti vojnim zločincem so pokazale, da se te določbe ni mogoče vedno točno

držati. Na predlog jugoslovanske delegacije je bil sprejet tudi sklep, da velja deklaracija tudi za prebivalstvo nesamoupravnih ozemelj in ozemelj pod skrbništvom.

Deklaracija o človečanskih pravicah, ki je bila sprejeta v OZN, je kljub pomanjklivostim vendarle važen prispevek v boju za zagotovitev človečanskih pravic, posebno v današnjih viharjih časov, ko se v svetu znova porajajo metode teptanja prav teh osnovnih človečanskih pravic in služi ta deklaracija ohranitvi človečnosti in pomaga razbijati ter odstranjevati barbarstvo in nasilstvo.

Po sestanku državnikov Trumana in Attleeja

Uradno poročilo predsednika ZDA Trumana in predsednika britanske vlade Attleeja pravi, da sta oba državnika razpravljala o svetovnem položaju in spremembah, ki so nastopile kot posledica množičnega posredovanja LR Kitajske v Koreji. Obravnavala sta tako daljnovzhodne probleme kakor tudi položaj v Evropi, nato pa sta prešla h gospodarskim problemom in obrambnim programom obeh držav.

Poročilo poudarja, da sta se Truman in Attlee popolnoma strinjala, da ne more biti govora o popuščanju pred napadom niti na Daljnem vzhodu niti kje drugje, vendar sta oba državnika izjavila, da sta pripravljena poiskati možnost za prenehanje sovražnosti v Koreji potom razgovorov. V tem smislu sta Truman in Attlee poudarila, da je treba zastaviti vse napore, da bi se uresničili smotri Združenih narodov v Koreji z miroljubnimi sredstvi in da se korejski problem reši na temelju svobodne in neodvisne Koreje. Poročilo pravi nadalje, da bo stvar miru v Koreji zagotovljena, če bodo Kitajci pokazali, da soglašajo s tem stališčem, če pa ne, bo od narodov sveta odvisno, da v okviru Združenih narodov odločijo, kako je mogoče načela Ustanovne listine najbolj ohraniti.

Truman in Attlee sta se v prizadevanju, da okrepita Evropo in preprečita napad, podoben korejskemu, sporazumela o naslednjem:

Vojaško sposobnost ZDA in Velike Britanije je treba čimprej in kolikor le mogoče povečati. Povečana bo proizvodnja orožja, ki ga bodo lahko uporabljale vse države Atlantskega pakta. V okolnostih, v kakršnih so ZDA in Velika Britanija, obe državi nimata druge izbire, kot da se z vso silo posvetita povečanju svojih obrambnih sil. Voditelji Sovjetske zveze in Kitajske bi lahko, če bi se odločili spremeniti svoje ravnanje, povzročili, da bi postale te obrambne priprave nepotrebne.

Predsednik Truman je izjavil, da upa, da svetovni položaj ne bo nikoli zahteval uporabe atomske bombe, napram Attleeju pa je izrazil željo, naj bi ga stalno obveščal o dogodkih, ki bi lahko izzvali spremembo položaja.

Oba državnika nista dosegla soglasja glede predstavnosti Kitajske v Združenih narodih. Dočim je velika Britanija priznala vlado LR Kitajske in misli, da morajo njeni predstavniki prevzeti mesto Kitajske v Združenih narodih, pa so se ZDA upirale in se bodo še upirale sprejemu predstavnikov LR Kitajske v Združene narode. Vendar sta Truman in Attlee poudarila, da ne bosta dovolila, da bi to neenotno gledanje vplivalo na njihove skupne napore in izvajanje skupnih smotrov.

Pravica staršev na Koroškem

ni naravno načelo temveč proti naravnemu redu

Minister za pouk dr. Hurdes je zadnje nedeljo s svojim govorom pred ÖVP-jevskimi učitelji v Celovcu izzval novo kampanjo proti tistim ostankom slovenskega pouka na dvojezičnih šolah. Že dva dni pozneje so se nacistične „neodvisne“ „Salzburger Nachrichten“ vključile v „boj za pravico staršev“ in v popolnoma heimatbundovskem smislu z edinstveno perfidnostjo govorijo o „jezikovnem nasilju, nemškem kulturnem krogu, vindišarjih, 6.600 zavednih Slovencev“ in seveda tudi o „prisilni slovenizaciji po OF, ki zahteva uvedbo popolnoma slovenskih šol v vsej južni Koroški“. Zadnja lažniva trditev je dokaz dovolj, da pod šifro T. F. skriti pisec ni hotel ničesar drugega kot z lažmi in hujskanjem ponovno raznetiti v tem kočljivem vprašanju divje strasti in povzročiti nove nemire v deželi. Zato na te hujskarije nečemo odgovarjati.

Naš odgovor pa velja gospodu ministru dr. Hurdesu, ki je s svojim nedeljskim izvajanjem očitno dal pobudo šovinističnim

nestrpnem, da naj preprečijo normalizacijo sosednih odnosov med Avstrijo in FLR Jugoslavijo in predvsem tudi pomiritev v deželi.

Gospod Hurdes je med svojim izvajanjem mnogo govoril o demokraciji, o solidarizmu in o vzrokih današnje krize. Nočemo polemizirati z njegovimi osebnimi in strankarsko-političnimi pogledi, pač pa moramo spregovoriti k njegovim izvajanjem v vprašanju slovenskega pouka, ki zadeva predvsem nas koroške Slovence. Tu pa je gospod Hurdes dokazal, da se kljub „Oče našu“ v KZ-etu ni absolutno ničesar naučil. Kakor kot šolski referent pri koroški deželni vladi v klerofašističnem režimu, ko je v našem šolskem vprašanju vestno izvajal Slovencev sovražno politiko „Heimatbunda“ pod vodstvom Maier Kaibitscha, kateremu je tudi poveril šolska pogajanja s CPZ, da je lahko „vse do zadnjega listka pustil na pisalni mizi in v omari“, ne da bi nacizem našel kaj proti sebi v njegovih šolskih ukrepih, tako sedaj kot mi-

Vzgoja in izobrazba v materinskem jeziku je eden izmed glavnih pogojev kulturnega napredka ljudskih množic.

Urad za zvezo FLRJ v Celovcu

Urad za zvezo FLR Jugoslavije v Celovcu javlja, da pričinja s poslovanjem 20. decembra tega leta. Začasno bo urad posloval v Krivi Vrbi, Pamerlallee 12.

Sprejem strank: vsak ponedeljek, sredo in v petek od 10 do 12 ure. Pričetek poslovanja v samem Celovcu bo objavljen naknadno.

Urad za zvezo FLR Jugoslavije v Celovcu

Zapadni zunanji ministri se bodo sestali v Bruslju

Diplomatični razgovori med Trumanom in Attleejem niso pretrgani. Med 16. in 19. decembrom se bodo v belgijskem glavnem mestu sestali zunanji ministri Amerike, Anglije in Francije.

Istočasno se bodo v Bruslju sestali tudi zunanji ministri Atlantskega sveta, da bi s svojimi sklepi koordinirali konferenco velikih treh.

Že sedaj zaseda v Londonu vojaški komitej Atlantske unije, ki mu pripada dvanajst šefov generalnih štabov. Komiteju predseduje vrhovni poveljnik ameriške mornarice admiral Scherman.

Feldmaršal lord Montgomery ima nalogo ojačiti sile Atlantskega pakta. Montgomery je zahteval uvedbo dveletne vojaške službe za vse prizadete države. Danes ima samo Italija in Francija uvedeno pol drugoletno vojaško službo, dočim se ostale države zadovoljujejo z enoletno vojaško službo.

Opazovalci v Londonu so mnenja, da bo na tem zasedanju general Eisenhower imenovan za vrhovnega poveljnika atlantske armade. Če bo to res, se bo Eisenhower znašel pred težko nalogo, da bo poveljeval armadi, ki je do danes samo še na papirju. Kamen spotike je slej ko prej vprašanje nemških divizij. Adenauer zahteva glasneje kot kdaj prej nemško enakopravnost, preden da bi remilitarizirali Nemčijo, in Francija bolj kot kdaj prej zanika vsako koncesijo na tem področju. Še te dni je zunanji minister Schuman pred parlamentom izjavil, da Francija ne želi, da bi bile kedaj nemške vojaške enote, niti ne za prehodno dobo, na razpolago nemški vladi.

nister za pouk vestno trobi v stari rog koroških šovinistov.

Brez dvoma drži, da „zavisi uspeh dela učitelja bistveno od tega, kaka politika v deželi vlada“. Na Koroškem pa je vladala po poročilu deželnega šolskega sveta za Koroško ministru Hurdesu „od leta 1890 v mešanem jezikovnem ozemlju politika narodne nestrpnosti“. Za to politiko pa so nemalo odgovorni prav učitelji, kakor je razvidno iz istega poročila, ki pravi nadalje: „Na žalost so se pustili zelo pogosto za to politiko izrabljati učitelji, ki so jih že na učiteljsko nacionalne „Burschenschaften“ vzgajale k nestrpnosti do Slovencev“.

Zato je vsekakor pravilno, če minister učitelje iz te šole opozarja, „da si morajo biti na jasnem, kaki osnovni zakoni naj veljajo za sožitje med narodi“. To pa je predvsem, kakor pravi minister sam, „red, v katerem ima vsak svojo eksistenčno možnost, v katerem se mora vsaka posamezna odredba ozirati na to, kako učinkuje tudi na druge“.

Toda to načelo oziroma ta red očitno naj bi po mnenju Hurdesa veljal samo za nemški narod, kar najbolj jasno izpričuje njegova zahteva po uveljavljanju tako imenovane pravice staršev za koroške razmere. Kaj ta pravica dejansko pomeni na Koroškem, je temeljito obsvetil in razkrinkal v Svobodi dr. Lojze Ude, ki ga citiramo dobesedno:

Pravica staršev! Krasno, demokratično načelo. V določenih razmerah, kjer gre za odločanje prilično enako svobodnih in neza-visnih ljudi in za urejanje določenih interesov in odnosov, je to načelo čisto v redu. Toda v koroških razmerah, za urejanje nacionalnih odnosov in posebej šolskega vprašanja je to načelo nesprejemljivo. Poudarjanje tega načela nam odkriva le, da se koroški Nemci z Gruberjem in Hurdesom vred niso ničesar naučili, da se v njihovih možganih tudi med to vojno ni vkresala niti ena nova misel, da se ni v njihovih srcih zganilo niti eno toplejše čustvo do Slovencev, da jim slej ko prej manjka vsak iskrenejši, spoštljivejši odnos do tuje narodne posesti. Ločiti najprvo zavedne Slovence od nezavednih, nato s pomočjo nezavednih še zavedne pritisniti ob zid, jim odvzeti sveto pravico boriti se tudi v imenu nezavednih, to je skrita misel ljudi, ki danes v imenu načela pravice staršev napadajo uredbo o dvojezičnem šolstvu z dne 31. oktobra 1945.

Tako je s pravico staršev v koroški šolski politiki. Pravico do renegatstva in pravico izvajati pritisk na socialno šibke ali nezavedne slovenske ljudi bi radi uzakonili, to je surovo jedro lepe demokratične lupine proglašanja načela pravice staršev.

Načelo pravice staršev pri urejevanju nacionalnih odnosov je v smislu, kakor se ra-

zumeva na Koroškem, sestavina skrajno individualistične teorije o narodu, skrajno subjektivističnega kriterija narodnostne pripadnosti, ki ga Nemci zagovarjajo povsod tam, kjer žive v zgodovinsko pridobljenem privilegiranim položaju nasproti drugemu narodu.

V takem položaju se uporaba subjektivnega kriterija dosledno izživlja v njihovo korist ali, kakor priznava manjšinski teoretik, Nemeck Wilhelm Grave: „Določanje narodnostne pripadnosti na podlagi izjave, ki se ne ozira na to, da govore proti tej izjavi objektivni znaki, podpira asimilacijo“. Prav tega se zaveda tudi Gruber, ko z gesto največje demokratičnosti na mednarodnih konferencah ali v domačih govorih po Wutteju in podobnih razklada svojo nacionalno teorijo. Brez ozira na vprašanje pravilnosti te nacionalne teorije pa Gruber in Hurdes in koroški Nemci pozabljajo, da z nobeno nacionalno teorijo in z nobenim očitkom iredentizma ni mogoče obiti objektivne, v vsem kulturnem svetu priznane resnice, da je vzgoja in izobrazba v materinskem jeziku med glavnimi pogoji kulturnega napredka ljudskih množic in da se more človek le v enem, normalno v materinskem jeziku, intimno in točno izražati. Z nobeno nacionalno teorijo ni mogoče obiti dejstva, da je človek, ki se sramuje svojega materinskega jezika, moralni pohabljenec. Ni samo škodljivec svojega naroda, temveč pomeni v razmerah, kakor so na Koroškem, tudi za narod, katerega jezik namesto materinščine prevzema, samo obremenitev, ker ga potrjuje v nasilju. Zato je avstrijska praksa greh proti naravnemu redu in pravu, je krivenčenje duha in zastrupljanje mednarodnih odnosov.

Madžarska narodna manjšina in njeno šolstvo

V LR Sloveniji je samo narodna manjšina Madžarov in sicer v vaseh ob madžarsko-slovenski meji. Pas, na katerem so naseljeni Madžari, je zelo ozek — po večini le 3 do 4 km širok — le pri Dolnji Lendavi sega ozemlje z madžarskim življenjem kakih 8 km globoko v slovensko ozemlje. To obrobno ozemlje je deloma narodnostno mešano, deloma pa so Madžari na njem naseljeni tako gosto, da tvorijo 70 odstotkov in več prebivalcev teh krajev.

Madžarska manjšina šteje nad 10.000 ljudi in živi v 28 vaseh. Madžari so v Sloveniji enakopravno vključeni v gospodarsko, politično in kulturno življenje. V uradih je uvedena dvojezičnost. Madžari imajo svoje šole z administracijo v madžarskem jeziku ter svoja kulturna društva.

Medtem, ko je imela madžarska manjšina pred vojno v Sloveniji le 1 osnovno šolo z 1 oddelkom, je delovalo v šolskem letu 1948/49 6 osnovnih šol, v katerih se je vršil pouk samo v madžarsščini, ter 9 šol z madžarskim in slovenskim jezikom. Slovenskim šolam je bilo priključenih nadaljnjih 22 madžarskih oddelkov. Mladina madžarske narodnosti ima v letu 1950 na razpolago 1 nižjo gimnazijo in 2 oddelke s poukom v madžarskem in slovenskem učnem jeziku, nadalje še večerno gimnazijo v Dolnji Lendavi.

V šolskem letu 1949/50 je posežalo manjšinske osnovne šole skupno 1.523 učencev, nižje srednje šole pa 142. Izmed 23 učnih moči, ki poučujejo v manjšinskih oddelkih, je 7 Madžarov, ostali pa so Slovenci, ki so za to absolvirali posebne pedagoške tečaje.

Leta 1950 je v lendavskem okraju 11 madžarskih osnovnih šol in 1 gimnazija z nekaterimi profesorji madžarske narodnosti. V madžarskem jeziku izhajajo tudi knjige in časopisi.

V šolskem letu 1949/50 je ljudska oblast pretvorila madžarske oddelke na osnovnih šolah v popolnoma samostojne madžarske šole. Na teh šolah se vrši pouk izključno v madžarskem jeziku, le državni jezik (slovenski) se poučuje kot predmet nekaj ur tedensko. Na teh šolah poučujejo samo učitelji madžarske narodnosti. Del teh učiteljev se je izšolal na madžarskem učiteljskem v Subotici in nekateri izmed njih niti ne obvladajo slovenskega jezika. Prosvetna oblast LR Slovenije je namestila posebnega prosvetnega inštruktorja za madžarske šole, ki popolnoma obvlada madžarski jezik. V kolikor so na madžarskih šolah nastavljeni še nekateri učitelji oziroma učiteljice slovenske narodnosti, ti popolnoma obvladajo madžarski jezik, bodo pa takoj, čim bo na razpolago madžarski naraščaj, nadomeščeni z učitelji madžarske narodnosti. Zato odhajajo vsako leto pripadniki madžarske narodne manjšine študirat na učiteljske (madžarsko) v Subo-

tico ali pa na višjo pedagoško šolo v Ljubljano in to na državne stroške.

V šolskem letu 1949/50 je imela madžarska manjšina skupno 16 madžarskih osnovnih šol. Do leta 1950 je izšlo v madžarsščini 9 učbenikov, katere je tiskala Državna založba Slovenije v Subotici. Pripravljen je tudi priročnik za zgodovino madžarskega naroda, ki je predviden za uporabo na madžarskih manjšinskih šolah.

Po osvoboditvi je priredila prosvetna oblast LR Slovenije učiteljski tečaj za pripadnike madžarske narodnosti, da izobrazijo madžarski učiteljski kader za osnovne šole.

Vzorno urejeno manjšinsko šolstvo za narodno manjšino Madžarov v Jugoslaviji prinašamo brez komentarja. Naj odgovorni činitelji samo primerjajo razliko med manjšinskim šolstvom pri nas na Koroškem in v Sloveniji.

Slovenski novinarji so odšli

Kakor smo poročali že v zadnji številki našega lista, so se nahajali na Koroškem novinarji iz matične države Slovenije kot gostje sindikata novinarjev. Zadnji dan svojega bivanja so v spremstvu deželnega nadzornika za dvojzične šole Lorenca Justa in predsednika SPZ dr. Franci Zwitterja obiskali šole v Galiciji in Globasnici. Zadnje sredo pa so se vrnili spet domov.

Radovedni smo, kakšne vtise so odnesli predvsem o dvojezičnih šolah v Galiciji in Globasnici.

Spet nova pogajanja za državno pogodbo

Včeraj so se pričela v Londonu ponovno pogajanja namestnikov zunanjih ministrov za avstrijsko državno pogodbo. Sejam predseduje sovjetski zastopnik Zarubin, Anglijo in ZDA zastopata slej ko prej Mallet in Reber, Francijo pa zastopa novi francoski poslanik v Londonu Etienne de Croupy-Cannel.

Kakor poročajo iz zapadnih krogov, ne obstoja veliko upanja, da bi prišli preko mrtve točke in so mnjenja, da bodo pogajanja ostala spet brez uspeha.

Zasedanje donavske komisije

Dne 11. decembra se je v Galacu v Romuniji začelo tretje zasedanje donavske komisije, katere člani so Jugoslavija, ČSSR, Bolgarija, Madžarska, Romunija in ZSSR.

Že na prvem zasedanju so delegati kominformovskih držav pokazali sovražno stališče proti Jugoslaviji in namene, da ne bodo upoštevali njenih interesov.

Vsi predlogi, ki so jih druge delegacije postavile, so bili že prej pripravljeni po navodilih sovjetske vlade.

Korejska kriza

Ofenziva kitajskih čet v Severni Koreji je ustvarila popolnoma nov položaj ne samo na Koreji, marveč tudi v svetu. Zaenkrat še ni mogoče oceniti vojaških, pa tudi političnih posledic te ofenzive. Jasno je le to, da ne gre za simbolično udeležbo kitajskih čet, kakor so to mnogi mednarodni opazovalci vse do zadnjega trdili, ampak za dobro premišljeno potezo.

Medtem, ko so prej kitajske čete vodile le obrambne boje in ščitile obmejno ozemlje ob reki Jalu, pa gre sedaj za pravo ofenzivo. Pri tej ofenzivi sodeluje po ameriških poročilih okrog 500.000 kitajskih vojakov. Protiudar, ki so ga izvedle kitajske in severnokorejske čete je, vsaj za široko javnost, prišel kot strela z jasnega neba. Toliko bolj, ker je ameriški tisk posebno v zadnjem času vzbujal upanje, da se bo korejski spopad končal še pred božičem. Čeprav je bila Mac Arthurjeva ofenziva temeljito pripravljena in čeprav je ameriško letalstvo tedne in tedne sistematično bombardiralo in obsipalo z ognjem vse komunikacije, ki vodijo z mandžurske meje proti jugu, v operacijsko cono, pa se je napredovanje Mac Arthurjevih čet ustavilo že takoj prve dni.

Zaradi kitajske ofenzive je bila ameriška vrhovna komanda prisiljena evakuirati Fensjang in umakniti svoje čete na nove položaje, kjer bo skušala, kakor pravijo, ponovno ustaliti fronto. Ameriški vojaški opazovalci priznavajo, da je položaj resen — Mac Arthur govori celo o „neobjavljeni vojni“ — vendar opozarjajo na dobro organizirano in pripravljeno zaledje.

Kitajska intervencija, ki je ustvarila povsem nov položaj, je znova in z vso ostrino postavila v ospredje problem Daljnega vzhoda, predvsem Koreje. Svetovni tisk se obširno bavi z vprašanjem ohranitve miru v sedanjem položaju.

V Lake Successu se resno postavlja vprašanje, kaj je bil pravi namen te najnovejše intervencije kitajskih čet. Ameriška vlada je namreč preko svojih najvišjih predstavnikov, predsednika Trumana in zunanjega ministra Achesona, že večkrat kategorično izjavila, da bo v vsakem pogledu spoštovala nedotakljivost kitajskega ozemlja, predvsem pa električne naprave na reki Jalu, ki so tako velikega pomena za industrijo Mandžurije.

Svetovna javnost je prvič resno spoznala položaj na Koreji iz posebnega Mac Arthurjevega poročila, da se na strani severnokorejskih čet bori tudi 200.000 kitajskih vojakov. Še bolj pa je to postalo jasno, ko je agencija Reuter sporočila, da bo predsednik angleške vlade Attlee obiskal Washington, da bi razpravljal s predsednikom Trumanom o strateških in gospodarskih problemih korejske krize.

Čeprav je vojna na Koreji poostrišla nasprotja med velesilami in ustvarila nove težave za mednarodno sporazumevanje, pa nikakor ni rečeno, da so možnosti za mirno rešitev korejskega spora že popolnoma izčrpane. Mnogi listi na Zahodu so že prihod delegacije nove Kitajske na zasedanje Varnostnega sveta pozdravili kot dober znak. Angleški list „Daily Telegraph“ je v tej zvezi zapisal, da je skoraj vedno bolje razpravljati, kot pa obrniti hrbet nekemu.

Delegacija nove kitajske, ki se je spočetka ogradila s pravo železno zavoso od drugih delegacij in vzdrževala stik samo s predstavniki sovjetskega bloka, je imela v zadnjem času že več neuradnih razgovorov z indijskim delegatom v Varnostnem svetu Be-

negal Rauom, pa tudi generalnim sekretarjem Trygve Lie-ju. Posebno važen je bil razgovor, ki ga je imel vodja kitajske delegacije z indijskim predstavnikom, saj je indijska vlada edina večja država, ki ima neposreden stik s predstavniki Pekinga. Zato mnogi upravičeno pričakujejo, da se bo s pomočjo indijske delegacije končno le našel način, ki bo vsaj začasno rešil korejsko krizo.

Kljub temu, da dosedaj kitajska delegacija ni pokazala nobene prave volje, da bi se mednarodni položaj, ki je nastal zaradi novega razdobja vojne na Koreji, razčistil, pa je prišel v zadnjem času posebno v angleškem tisku do izraza umirjen ton. Londonški komentarij posebno poudarja, da se je Bevin v svojem zadnjem poročilu pred Spodnjo zbornico izogibal, da ne bi kitajske intervencije označil kot agresije. Anglija je namreč zaradi dogodkov na Koreji prav posebno zaskrbljena.

Nihče danes ne more zanikati, da pomenijo dogodki na Koreji nevarnost za mir. Udeležbo kitajskih čet na korejski fronti je priznal tudi vodja kitajske delegacije general Vu. Vendar prevladuje splošno mišljenje, da delegacija nove Kitajske ni pripravljena preveč napenjati loka, čeprav je prešla od moralne in diplomatske pomoči na aktivno, materialno in vojaško pomoč severnokorejskim četam.

Stališče jugoslovanske vlade v korejskem spopadu je popolnoma jasno. „Mi nimamo nikakih simpatij za južnokorejski režim — je izjavil delegat v Varnostnem svetu dr. Bebler — vendar smo daleč od tega, da bi opravičevali politiko severnokorejske vlade, saj je njena politika privedla do sedanjega položaja na Koreji.“ Bistvo izjave tovariša Beblerja pa je, da bo jugosl. delegacija podprla vsak ukrep, da se korejski spopad omeji in tako prepreči razširitev vojne na Daljnem vzhodu.

Nemiri v Singapuru

Nad 3000 domačinov je priredilo v Singapuru velike demonstracije proti Evropejcem. Vzrok demonstracij je bila razsodba prizivnega sodišča v zvezi z neko holandsko trinajstletno deklico, ki je bila predana v oskrbo neki malajski dojlji, ker so bili njeni starši med vojno ujetniki Japoncev. Ko so se starši vrnili, so zahtevali svojo hčer, ki se je bila medtem poročila z nekim malajskim učiteljem. Sodišče je razsodilo, da se ima hči vrniti staršem.

Demonstracija se je spremenila v pravcati lov na Evropejce. Demonstranti so uprizorili neredne skoraj po vsem mestu, ustavljali vse avtomobile, pretepali Evropejce in zažigali avtomobile.

Policija je prvotno skušala demonstrante razgnati s solzilnimi bombami, pozne pa je nanje streljala. Nastopile so tudi angleške čete, ki so razpostavile po mestu patrolje.

Neredi so se razširili tudi na kraje izven mesta.

Ameriški senat odobril kredit Jugoslaviji

Ameriški senat je s 60 glasovi proti 21 odobril predlog zakona, ki dovoljuje kredit 50 milijonov dolarjev za pošiljanje živil Jugoslaviji.

Predlog zakona je bil nato predložen predstavniškemu domu.

Ali bodo spet uvedli živilske nakaznice

Kako prav so imeli tisti, ki so opozarjali ob sklepu 4. pogodbe o mezdah in cenah na njeno neugodno posledico za avstrijsko gospodarstvo, v celoti potrjuje poročilo zvezne trgovske zbornice.

Zvezna trgovska zbornica navaja na primer, da kmetje zaradi takratne regulacije žitnih cen uporabljajo žito v vse večji meri za krmila in jim na ta način ni treba kupovati drugih dragih krmil. Ker niso več vezani na prodajo žita določenim odjemalcem, ga raje porabijo za krmiljenje in tako dosežejo mnogo večjo vrednost z njim, kot pa bi jo dosegli po cenah, ki jih predvideva 4. pogodba o mezdah in cenah. Pšenico meljejo ajši po lastni režiji, kakor da bi prodajali zrnje trgovcem. Za zmlato pšenico, torej za prodano moko, dobijo pri trgovcih 171.46 šilingov za 100 kg, dočim izkupijo za isto

množino pšenice samo 135 šilingov, kar pomeni 27 odstotkov dobička. Podobno razmerje je pri rži. Tudi tukaj doseže pridelovalec za zmlato rži mnogo več, kakor če bi prodal zrnje.

Letošnja suša, ki je povzročila, da je bilo itak manj žita in še tega mnogo pokrmijo, ker je pomanjkanje krmil še bolj občutno, ter težnja, da bi iz žita čimveč izbili, ne more ostati brez neugodnih posledic za preiskrbo potrošnikov, in obstoja, kakor se sliši, ravno pri krušnem žitu pomembno pomanjkanje. Zaradi tega odgovorni krogi resno proučavajo morebitno ponovno uvedbo polnih živilskih nakaznic, kakor je to bilo še leta 1948. Ničesar pa ne ukrenejo, da bi v bistvu rešili pereče probleme, ki so nastali vsled četrte pogodbe o mezdah in cenah.

OBLETNICA SMRTI IVANA CANKARJA

Martin Kačur

Življenjepis idealista

(Odlomek)

Kačur je umolknil; tudi zdravnik je molčal in gledal v žarečo peč. Kačur si je natočil in je pil; čaj je bil vroč in mu je skoro ožgal ustnice.

„In tisto drugo, kar mi očitale! Da ustanavljam! Saj, če premislim natanko, stvar res ni veliko vredna in pomena ima silno malo! Koristi pa bo imela vendar nekaj in kadar bodo — to se bo pač zgodilo! — vsi tako delali, kakor mislim delati jaz, ne bo naš narod več zadnji v vrstah. Vsa, vsa nesreča, kolikor smo je doživeli, izvira iz ene same laži: da nimamo kulture! Da torej nismo vredni stopiti med druge narode in da moramo pobirati ostanke, ko so drugi pojedli ocvirke in tropine in vse mastne žgance! Kaj je zategadelj treba? Treba je pokazati, da imamo kulturo! Zdaj smo šele povedali, da smo; odslej pa je treba pripovedovati kaj smo. Prej je bilo delo na zunaj; in mislim, da je bilo lažje; zdaj pa je prišel čas, ko je treba delati onstran mej. Prej sovražnik od zunaj — ves narod proti njim; in svetnik je bil, kdor je govoril na taboru. Jaz sam sem bil, dvanajstleten otrok, pri Sveti Trojici, in sem slišal Tavčarja — tresel sem se in se jokal. In danes vidim: kakšen je ta narod, ki sem pripravljen, da darujem življenje zanj? — Tak bo ta narod, kakor ga boš napravil — toliko bo vedel, kolikor ga boš naučil! — tako si mislim. In zato ni moja dolžnost, temveč moje življenje je, da tako storim, kakor mislim.“

Zdravnik je pušil močno; vsa soba je bila polna dima.

„Ubogi fant! No, ne zamerite! — Čez deset, čez dvajset let bo že drugače! Ampak stvar je taka, da pridejo pametni ljudje zmerom prezgodaj, zakaj če bi prezgodaj ne prišli, bi ne bili več tako pametni. Usodno uro spoznati, kadar bije, ni umetnost; ampak slutiti jo prej, to je umetnost!“

Ugasil je pipo s prstom, izpil je ostanek čaja in je slekel spalno suknjo.

„Saj vam ne bo v nadlego, če pojdem z vami?“

„Kako bi mi bilo v nadlego?“ se je razveselil Kačur.

Stopila sta v noč; tu je gorela dremotna svetilka, razsvetljevala je komaj ozek kolo-bar ob cesti. Pot je bila lužnasta in blatna. Iz teme so se zasvetila okna gostilnice.

„Torej v božjem imenu!“ se je zasmel zdravnik in je odprl duri.

„V božjem imenu!“ je odgovoril Kačur in se zasmel tudi sam.

Izba je bila polna kmetov in delavcev in težak vzduh jima je puhnili v lica. Zdravnik in Kačur sta sedla za malo okroglo mizo pod ogledalom in Kačur se je ozrl po izbi. Nekoliko sitno mu je bilo pri srcu in vroče mu je bilo v lica, ko je videl uprte nase radovedne oči in ko je spoznal takoj, da ni na obrazih, v očeh, v besedah poleg radovednega pričakovanja nič navdušenosti, temveč namesto nje v nekaterih pogledih in vzklkih kljubovanje in zlovoljnost. Koncem dolge mize je sedel postaran kmet, plečat in visok, z gladko obratnim veselim obrazom; gledal je neprestano Kačurja, in mu je mežikal z očesom. Za posebno mizo so sedeli delavci, strojarji: zdelo se je Kačurju, da vidi tam resnobo in zaupanje. Kmetje in fantje so govorili zelo glasno in so tolkli s kozarci ob mizo, da se je vino razlivalo.

„Nič dobrega ni tam; pijani so že,“ je pomislil Kačur.

V tistem trenutku, ko je vstal in izpregovoril, je odprl duri rdečelični kaplan; ostal je na pragu in gledal s tihim nasmehom v izbo. Njegov pogled je zmedel Kačurja in govoril je prve besede z neodločnim, jecajočim glasom.

„Kmetje! Delavci! Prišli smo nocoj skupaj, da se pomenimo o imenitni stvari...“

„Francka! Še en liter!“ je zaklical kmečki fant in omizje se je zasmel hrupoma.

„Kdo pa mu je dal besedo? Kdo pa je dal besedo gospodu učitelju?“ je vprašal kaplan na pragu s prijaznim glasom in smehljajočim obrazom.

„Res je tako! Kdo pa je dal škricu besedo?“ je zakričal pijan kmet in je udaril s praznim litrom ob mizo.

„Nobeden mu je ni dal,“ je odgovoril zdravnik s prav tako prijaznim glasom in smehljajočim obrazom. „Saj ni shoda tukaj,

ni predsednika in ni žandarjev! Oštarija je in v oštariji govori lahko, kdor hoče.“

„Naj govori!“ se je oglašil strojar. „Da slišimo, kaj misli povedati!“

„Le naj govori!“ je pokimal dolgi kmet in je pomežiknil Kačurju.

„Veliko vam nimam povedati, ampak kar hočem povedati, je važno in zapomni naj si, kdor je dobre volje! Ta večer, zdaj, ko sem slišal vse te besede, izgovorjene na glas in natihome, sem prepričan bolj nego kdaj popred, da je eno nad vse potrebno.“

„Vera!“ ga je prekinil kaplan z mirnim glasom in smehljaje.

„Tako je! „Vera!“ je zakričal kmet.

„Dajte mir!“ je zaklical delavec.

„Kdo mi bo ukazoval?“ je vstal kmet izza mize in je prijel za kozarec.

Delavec je molčal. Kmet se je ozrl počasi po izbi od obraza do obraza, in je sedel.

„Eno je nadvse potrebno: učenje, izobraženost! Jaz sem te misli in nobeden mi je ne more omajati, da je vse naše nesreče vzrok nevednost, neumnost, živalska zabitost in surovost. Zato nobeden narod ni tako nesrečen kakor slovenski!“

„Kako je dejal?“ se je vzdignil izza mize kmeti fant z bleščečimi očmi. „Še enkrat naj pove, da ga bomo razumeli!“

„To prekličitel!“ je zahteval kaplan in je stopil korak v izbo.

„Naj pove do konca!“ so klicali delavci.

Zdravnik si je prižgal smotko in se je sklonil bliže h Kačurju.

„Tako nikar, če vam je zdravje drago.“

V Kačurju je kipelo od razočaranja, sija in razburjenosti.

„Ne prekličem ničesar! Če hočete, poslušajte dalje, če nečete, pustite! Kdor misli,

da mu ne govorim po volji, naj tudi misli, da ne govorim zanj!“,

„Torej do konca!“ je izpregovoril kaplan.

„Do konca!“ je zaklical Kačur s trepetajočim glasom. „Jaz sem vabil nocoj v to krčmo ljudi, ki so poštenih misli. Pomeniti sem se hotel z njimi o stvari, ki je pomenka vredna. — Kaj ni sramota, da ta narod, ki se uči brati po državni zapovedi, ne bere drugega nego molitvenike, če ne spi v cerkvi? Da mu ne moreš povedati ničesar, če ne govoriš na prižnici? In da je zato, ker bere komaj molitvenike in ker med pridigo spi, ali pa kadi pred cerkvijo veržinke, tako neveden in okoren kakor še za kmetijskih pultov ni bil?...“

„Kaj nas je prišel zmerjat?“ je zaklical kmet.

„Poslušajmo ga!“ se je nasmehnil kaplan.

„Eno je nadvse potreba: učenje!“

„Sam se uči!“ se je zasmel kmet.

„Ne roka — pamet ustvari blagor! Zato sem vas klical nocoj, da se pomenimo o družbi, ki bi si naročala knjige in časopise in ki bi se shajala, da bi še modri in učeni ljudje brali o koristnih stvareh. — To je bil moj poštenei namen...“

Vdruči se je sklonil k njemu zdravnik.

„Brez srda, brez žolča!“

„— moj poštenei namen je bil, ampak nocoj se ne bomo razgovarjali o stvari! Klical sem, pa so prišli med poklicane tudi ljudje, ki poziva niso vredni in ki naj ostanejo med svojo živino v hlevu!“

Zdravnik ga je prijel trdo za roko in ga je potegnil na stol. Strojarji so ploskali, kmetje so vstali hrupoma izza mize. Kozarec je priletel na Kačurjevo mizo in vino mu je oškropilo obraz in suknjo.

„Koga si mislil, škric? Koga si zmerjal, smrkavec?“

Dolgi kmet, ki je sedel koncem mize, je vstal, zibal je z glavo, opotekal se je h Kačurjevi mizi in je razprostrl roke.

„Tak nikar! Tak nikar ne!“

Ozrl se je preko rame na Kačurja in mu je namežiknil.

Delavci so vstali in prišli za stole.

„Na korajžo!“ je zaklical kmeti fant, slekel je v hipu suknjo in jo je vrgel na tla. Stol je letel pod stropom, udaril je na mizo in kozarci so zazvenčali. Sredi izbe se je zagostila gruča kričečih ljudi; Kačur je videl razgrete obraze, nabrekle žile na čelu in stisnjene pesti.

Ob zidu se je orivil krčmar k zdravniku in mu je stisnil v roko ključ.

„Tam skozi! Tam skozi!“

Zdravnik je prijel Kačurja pod pazduho, odklenil je male stranske duri in stopila sta v temo na vrt.

OTROCI IN STARCI

Otroci so imeli navado, da so se pogovarjali, preden so šli spat. Posedli so po široki peči in so si pripovedovali, kar jim je pač prišlo na misel. Skozi motna okna je gledal v izbo večerni mrak z očmi, polnimi sanj, iz vseh kotov so se vile kvišku tihe sence in nosile prečudne bajke seboj.

Pripovedovali so, karkoli jim je prišlo na misel, ali na misel so jim prišle samo lepe zgodbe, iz sonca in toplote, iz ljubezni in upanja spletene. Vsa prihodnost je bila en sam dolg in svetel praznik; med Božičem in Veliko nočjo ni bilo Pepelnice. Tam nekje za pisanim zagrinjalom se je vse življenje migljalo v utrinkujoče prelivalo tiho iz luči v luč. Besede so bile napol razumljivo šepetanje; nobena povest ni imela začetka, ne razločne podobe, nobena pravljica konca; včasih so govorili vsi štirje otroci hkrati in nihče ni motil drugega; vsi so gledali zamaknjeni v tisto prelepo luč nebeško, tam pa je bila zvonka in resnična vsaka beseda, je imela vsaka povest svoje čisto živo in jasno lice, vsaka pravljica svoj sijajni konec.

Otroci so si bili tako podobni med seboj, da se v mraku ni prav nič razločil obraz najmlajšega, štiriletnega Tončka, od obraza desetletne Lojzke, najstarejše med njimi. Vsi so bili v lica ozki in drobni in vsi so imeli velike, na stežaj odprte, vase in v daljavo zamišljene oči.

Tisti večer je z nasilno roko poseglo v nebeško luč nekaj neznanega iz tujih krajev, udarilo neusmiljeno med praznike, povesti in pravljice. Pošta je bila oznanila, da je oče „padel“ na Laškem. „Padel je.“ Nekaj neznanega, novega, tujega, čisto nerazumljivega je stopilo prednje, je stalo tam visoko in široko, pa ni imelo ne obraza, ne oči, ne ust. Nikamor ni sodilo; ne v to glasno življenje pred cerkvijo in na cesti, ne v ta topli mrak na peči, tudi ne v pravljice. Ni bilo nič veselega, pa tudi nič posebno žalostnega; kajti bilo je mrtvo, saj ni imelo ne oči, da bi s pogledom razodelo, čemu in odkod, in ne ust, da bi z besedo povedalo. Misel je stala pred to ogromno, ogromno

prikaznijo uboga in plaha, kakor pred silnim črnim zidom, in ni mogla nikamor. Približala se je zadu, tam je obstrela in je umolnila.

„Kedaj pač se zdaj povrnejo?“ je zamišljeno vprašal Tonček.

Lojzka ga je ošinila z jeznim pogledom: „Kako bi se povrnili, če so padli?“

Vsi so molčali, vsi štirje so stali pred silnim črnim zidom in niso videli čez.

„Tudi jaz pojdem na vojsko!“ se je nenadoma oglašil sedemletni Matijče, kakor da je bil z urno roko zgrabil pravo misel in vse, kar je treba reči.

„Si premajhen!“ ga je z globokim glasom posvaril Tonček, štiriletni, ki je hodil še v krilu.

Milka, najdrobnejša in najpohlevnejša med vsemi, zavita v preveliko materino rutoto, da je bila podobna culi, je prosila s tihim glasom, kakor odnekod izpod sence:

„Kakšna da je vojska, to povej Matijče... povest pripoveduj!“

Matijče je razložil:

„Vojska je pač taka, da se ljudje koljejo z noži, sekajo s sabljami in streljajo s puškami. Kolikor več jih pokolješ in posekaš, toliko boljše je, nobeden ti nič ne reče; ker tako mora biti. To je vojska.“

„Pa zakaj se koljejo in sekajo?“ je vprašala Milka, neboljenka.

„Za cesarja!“ je rekel Matijče in obmolnil so. V daljni daljavi se je prikazalo pred njihovimi zastrtimi očmi nekaj silnega, od svetle glorie obžarjenega. Niso se ganili, sapa si je komaj upala iz ust; kakor v cerkvi ob velikem blagoslovu.

Nato je Matijče v drugič zamahnil z naglo roko ter zagrabil svojo misel, morda le zato, da bi na obe strani razmaknil tišino, ki je mrko ležala nad njimi.

„Tudi jaz pojdem na vojsko... nad sovražnika pojdem!“

„Kakšen pa je sovražnik... ali ima ro-

bove?“ je iznenada vprašal tenki Milkin glas.

„Seveda jih ima... kako pa bi drugače bil sovražnik,“ je resno in skoraj jezno zatrdil Tonček.

Tudi sam Matijček ni vedel pravega odgovora.

„Mislim, da jih nima!“ je rekel počasi, toda beseda se mu je gredoč ustavila.

„Kako bi imel robove... človek je, kakor mi!“ se je oglašila nejevoljno Lojzka; nato pa se zamislila in je še rekla: „Samo duše nima!“

Po dolgem preudarku je vprašal Tonček:

„Kako pa je, če človek pade v vojski... takole vznak?“

Pokazal je, kako človek pade vznak.

„Pobijejo ga... do mrtvega!“ je mirno razložil Matijče.

„Oče so mi obljubili, da mi prinesejo puško seboj!“

„Kako bi jo prinesli, če so padli?“ ga je osorno zavrnila Lojzka.

„Pa so jih pobili do mrtvega?“

„Do mrtvega!“

Osmero mladih, na stežaj odprtih oči je zamolklo in plaho strmelo v mrak... strmelo v nekaj neznanega, srcu in pameti nerazumljivega.

Ob tistem času sta sedela stari oče in stara mati pred hišo na klopi. Zadnja rdeča zarja se je svetila izza temnega listja na vrhu. Tih večer je bil; samo od hleva sem se je pridružen glasil zategnjen, že hripav jok; najbrž je bila tam mlada mati, ki je šla krmit živino.

Stara dva sta sedela globoko sključena, tesno drug ob drugem in sta se držala za roko, kakor že dolgo ne poprej; gledala sta v nebeško zarjo večerno z očmi brez solz in nista rekla nobene besede. —

Gospod stotnik

Dokaj časa je že, da so zadobile moje sanje in pač sanje vsakega človeka čisto novo, prav posebno lice. Nič več niso puste blodnje, bežne megle, ki se brez smisla in vzroka prelivajo druga v drugo ter se nazadnje razpuhte v nič. Niso več tiste sanje, ki jih človek zjutraj strmeč ugleda z zaspanimi očmi ter na pol smehljaje, ter na pol jezen zamahne z roko: „Vrag vas vzemi, od koder vas je dal!“ — in ki nato smešnogrozno odkobalijo v brezno, kakor se ob rani zarji škrtaje poskrijejo v gozd. Sanje, ki jih sanjam zdaj jaz in ki jih sanjaš ti, so senca prave resnice; pač so oblike strahotno povečane, nadvse čudno pokvečene in skrivenčene, toda resnica le ostane, spoznaš jo koj in srce ti je žalostno.

Hladno jesensko jutro je bilo, megle so se vlačile po dolini in se plazile ob strmih rebrih gora, na vrhovih se je v žarkih zgodnje zarje belil prvi sneg, ki je bil zapadel ponoči. Nebo je bilo jasno; še se je spominjalo na polnočni sneg in na mrzle jutranje zvezde, ali že je čakalo sonca.

Gledal sem skozi okno; to okno še nikoli ni bilo umito, zato sem gledal kakor skozi pajčolan, razločil pa sem natanko vse, kar se je godilo pred menoj; tudi glasovi so bili v čistem jutranjem zraku tako jasni, da sem slišal in razumel vsako besedo. Dvorišče je bilo za ped na visoko pokrito s črnkastim prahom, ki se je bil čez noč spremenil v mastno blato; s prav takim prahom so bile pokrite tudi nizke strehe barak in uvelo listje oreha, ki je stal samoten sredi dvorišča; pod tem orehom je držal vojak na uzdi osedlane konja, ki je pohrskaval in vztrepetal od hlada in nemira.

V dolgi, ravni vrsti je stala kompanija, napravljena, da se še tisto uro napoti na bojišče. Stali so tam kakor od kamna, nobeno oko ni trenilo: sloka telesa so bila na rahlo upognjena pod bremenom težkih nahrbtnikov. Nikoli poprej nisem videl na enem samem kraju toliko mlade lepote. Vsi obrazi so bili še zelo mladostni, skoraj otroški in vsi so bili sveži, kakor v rosi in zarji umiti; tudi v očeh je bila svetla rosa, gledale so kakor iz daljnjih krajev, iz lepih sanj; vse pa so bile nepremično uprte v gospoda stotnika, ki je s počasnim, malobrižnim korakom stopal pred nemo vrsto gor in dol.

Stotnik je bil sila visokega života, za glavo

je bil višji od kompanije; ogrnjen je bil v ohlapen črn plašč, izpod tega je gledalo dvoje dolgih in tenkih nog; v roki, ki je bila še v rokavici koščena in krempljasta, je držal palico, na katero se je gredoč opiral. V obraz mu nisem videl, ker je bil ves čas obrnjen proti vrsti. Korak za njim je stopal mlad praporščak, ki se je časih plaho ozrl, kakor se morda ozre človek, ki bi rad pobegnil, pa občuti, da je priklenjen brez usmiljenja.

Še enkrat je gospod stotnik začel od kraja svoje ogledovanje. Postal je pred prvo številkov v vrsti, pred visokim, vitkim fantom, ki je strmel nanj s črnimi, zamolklimi očmi. Stotnik je stopil tik predenj.

„Kako ti je ime?“

Fant je povedal svoje ime in tedaj mi je presunilo dušo: saj te poznam, ti lepi, mladi fant! Ti zamišljeni, s polnim srcem v veliko prihodnost strmeči! Mož med tovariši, poslušen otrok med modrimi starci! Živa veja na drevesu; če bi jo odžagali, bi bilo ranjeno drevo samo!

Stotnik je vprašal nadalje:

„Ali imaš očeta doma?“

„Nimam ga več!“

„Pa koliko bratov in sestra?“

„Nimam jih!“

„Ali ti vsaj mati še živi?“

„Mater še imam!“

In luč se je vžgala v zamolklih očeh.

Tedaj je stotnik vzdignil palico, dotaknil se z okovanim koncem fantovih prsi ter pomignil praporščaku, ki je stal za njim. Ta je potegnil izza rokava zapisnik ter je s tre-

sočo roko zapisal fantovo ime. In fant je prebledel.

Stotnik je šel mimo drugega in se ni ozrl nanj; stopil je do tretjega in si ga ogledal natanko. Ta je bil pač vesel, zgovoren in glasen mladenič, slovit pevec in ljubljeneček. Imel je zdrav, okrogel obraz, ob drobni ušesih se je vilo par svetlopleničnih kodrov, sinje oči so na glas prepevale, temno rdeče ustnice so se krožile v prijetnem smehljaju.

„Ali imaš nevesto doma?“ je vprašal stotnik.

„Imam jo, gospod stotnik!“

Še glasneje so prepevale sinje oči, v svetlo daljavo je segla pesem.

Stotnik je vzdignil palico, praporščak je pisal. In pesem je ugasnila v sinjih očeh.

Tako je stopil gospod stotnik počasi dalje ob dolgi vrsti; pregledoval je, izpraševal in izbiral. Časih je izpustil po dva in tri, nekaterega niti pogledal ni časih pa jih je zaznamoval kar po pet in šest zapovrstjo. In zdelo se mi je, da nalašč in preudarno izbira najmočnejše in najlepše.

Prišel je do kraja, poslednjikrat je vzdignil palico, nato se je okrenil. Takrat sem videl njegov obraz in srce mi je utihnilo. Ta obraz je bil brez kože in mesa, namesto oči je bilo izkopanih v lobanjo dvoje globokih jam, dolgi, ostri zobje so se režali nad golo, silno čeljustjo. Stotniku je bilo ime Smrt.

„Naprej... marš!“

Kompanija se je sunkoma zaokrenila ter se napotila s čvrstimi koraki v meglo nizdol. Pred njo je jездil gospod stotnik; visoko iznad megle se je dvigal njegov črn plašč.

Za križem

Gospod je s trpljenjem svojim svet odrešil. Tako se je izpolnil ukaz, ki je bil od vekomaj.

Preko gore trpljenja drži cesta v večno radost, preko gore smrti drži cesta v življenje. Visoko do neba se je vzdignilo znamenje in vse trudne oči so zastremele nanj. Ura bridkosti je bila ura spoznanja. Teman je stal križ na Golgati, kajti za njim je plamenela vsa daljava v zarji paradiža.

Upajte, koprneče oči! Ne kapljica plemenite krvi, iz čistega srca izlite, ni kanila brez koristi. Korak, pod križem trepetajoč, je namerjen veselju naproti.

Pride ura, ko bodo pogledale proti nebu zakrivatele oči, ko bo vzkriknilo srce od prevelike bolesti.

„Elohi, Elohi, lama sabaktani!“

Takrat se bo dopolnil čas in duri se bodo odprle!

Gospodov dan je bil; puhtelo je iz razornih njiv, črešnje so cvetele na vrtu in breskve v vinogradu. Na cesti se je prikazal tujec, bos in gologlav; oblečen je bil v rdečo haljo, ki mu je segala do nog; rokavi so bili tako široki, da se je razgalila roka do ramen, kadar je ukazoval oblakom. Svetli lasje so mu padali na rame, nebeška glorijska soncu: v tla je bil uprt njegov pogled.

Prišel mu je nasproti otrok, mladoleten, v cunjeh oblečen; na glavi je imel butaro drv in je jokal.

„Truden sem in lačen!“ je rekel otrok.

„Truden sem in lačen!“

Tujec se je nagnil k njemu in ga pobožal po licu.

„Odloži to butaro in pojdi z menoj!“

Otrok je zvrnil butaro na cesto, prijel je tujca za roko in je šel z njim. Njegov drobn obraz se ni smejal prej nikoli, zdaj se je smejal; njegove plahe oči se niso svetile prej nikoli, zdaj so se svetile.

In se je ozrl tujec po polju, bogato cvetočem, in je vprašal otroka.

„Čegavo je to polje?“

„Gospodovo.“

„Kdo ga orje in kdo seje tam in kdo žanje?“

„Mi orjemo in sejemo, gospod žanje, zakaj njegovo je polje!“

Ozrl se je tujec z dolgim, tihim pogledom po vsem polju, bogato cvetočem; na desno stran se je ozrl in na levo; v njegovem pogledu je bila bridkost; in kakor se je ozrl, so usehnile vse bilke in zemlja je bila suha in nerodovitna.

In sta šla dalje.

Prišla jima je nasproti dolga vrsta ljudi;

cule so imeli v rokah in so gledali v tla. Globoko so bili upognjeni, do pasu oprášeni. Moški in ženske, starci in otroci. Tudi otroci so bili tihi in so gledali v tla.

„Kam, ljudje božji?“ je vprašal tujec.

Niso ustavili koraka, niso vzdignili glave; in vsi so zapeli žalostno romarsko pesem.

„V Ameriko, v obljubljeno deželo, kruha iskat in zemlje in domovine!“

Tujec se je ozrl nanje, pogledal je vse po vrsti; in kakor so občutili njegov pogled, so se jim nenadoma zjasnili obrazi, ki niso bili prej nikoli jasni in veseli.

„Odložite cule in pojdite z menoj!“

In takoj so vsi zvrnili cule na cesto in so šli za njim.

Prišli so v vas, tako temno in žalostno, kakor da jo je bil Bog sam zapustil. Lese-ne bajte, s slamo krite, so visele ob blancih, strmele na procesijo s trudnimi očmi. Na pragih so stali ljudje, tihi in upognjeni; črni molki so rožljali med koščeni prsti.

„Polje ne rodi kruha, pa bodi kamen naš delež in molitev!“

„Odložite molke!“ je rekel tujec. „Tudi svete podobe obrnite in žegnančke izpraznite in pojdite z menoj.“

Ljudje so vrgli molke na cesto, obrnili so v zid svete podobe, izpraznili so žegnančke in so šli za njim.

Dolga procesija je bila, dolgo so romali. Pa so prišli do velike črne hiše s črnimi okni; kladi so pela, bobnela so železna kola, črn dim se je vil proti nebu; ni se dovil, vračal se je k zemlji, kakor Kajnova daritev.

„Kdo domuje v tej hiši?“ je vprašal tujec.

In so mu odgovorili.

„Tisti domujejo v tej hiši, ki nimajo ne doma, ne zemlje, ne domovine. Njih delo domuje tam — sami domujejo v bridkosti!“

Pogledal je tujec in hiša je vztrepetala. Odprla so se ogromna vrata; in prišli so iz temne veže in od vseh steza in potov in kolovozov; trudni so bili in črni in žalostni; ko pa jih je osvetil njegov pogled, so se nenadoma vzravnavali, radost je zardela v njih obrazih, prišli so se za roke in so šli za njim.

„Kam?“ so vprašala usta.

Srce je slutilo, kam.

Tujec je šel pred njimi v dolgi rdeči halji, njegovi svetli lasje so vihrali v vetru.

Šli so in so prišli v kraj, ki ga Bog ni blagoslovil. Kakor v grob je bil pogreznjen; od vseh strani so strmele v grob visoke črne skale.

„Čegav je ta kraj?“ je vprašal tujec.

„Gospodov!“ je odgovoril otrok.

Ozrl se je tujec, na levo je pogledal z žalostnimi očmi in na desno; in tedaj so se nenadoma odprle koče, plaho skrite pod skalami. In iz koč so prišli ljudje, upognjeni in trudni; sila jih je bilo, počrnela je dolina.

„Odkod, ljudje božji?“ je vprašal tujec.

„Izpod zemlje!“ so odgovorili. „Črno zlato kopljemo pod zemljo; črno zlato za gospoda, črn kamen zase!“

Tujec jih je pogledal, nagnil je glavo in šli so za njim; lahek je bil njih korak, kakor nikoli poprej; oči so gorele — v zmago-slavju že, nič več v koprenju.

Šli so in dolga je bila procesija. Vila se je s hriba v hrib, iz doline v dolino. Pod senco te črne procesije, pod senco rdeče halje in svetlih vihrajočih las so čudežno umirala polja, veneli so travniki; doline so se vzdigale, padali so hribi. Bogastvo, iz prokletstva vzklilo, se je vračalo v prokletstvo.

V klanec so šli, zmirom višje; vsa pokrajina je bila pod njimi, jasno razgrnjena kakor na dlani. Pred njimi se je svetila dolga rdeča halja, svetli lasje so goreli v soncu.

„Kam?“

Tujec ni odgovoril.

Obzorje je vse vzplamenelo, kakor pred tretjo uro nad Golgato; vzplamenel je na nebu križ, ki je segal s silnima rokama od izhoda do zahoda.

Tujec pa je stopil na hrib, nagnil je glavo in je zakril obraz; zakaj velika je bila bridkost v njegovem srcu.

„Ne ozrite se v prokletstvo in trohno, vsi vi tisoči in milijoni, ki ste koprneli z menoj! Vsi vi ponižani in užaljeni, vsi vi zasluženi in obremenjeni — zdaj, ko je naš dan, pojte hozana in aleluja! Iz bičanja in iz križanja, iz sramote in trpljenja je vzrasel naš dan, do nebes se je povzdignil naš križ — pojte mu hozana in aleluja!“

Šel je pred njimi, visok in lep, v dolgi rdeči halji, in vsi so šli za njim vsi ponižani in razžaljeni, vsi zasluženi in obremenjeni. Šli so v svetel dan, ko se je zgrnila globoko za njimi nad Sodomo strašna noč; sodbe noč in obsodbe.

Šli so za njim v zmago-slavje in radost; tisti ponižani in teptani so šli za njim, ki jim je rekel:

Božje kraljestvo je v vas!

V bogatih kočijah se vozijo

V bogatih kočijah se vozijo

baroni, tatje, bankirji,

mimo mladih kostanjev, skoz jasni večer,
ob nas siromakov špalirji.

Poznam te obraze, te tihe oči,

lokave, mežikujoče;

tatu, ki na čelu zapisan jim je,
izbrisati ni mogoče.

V glace-rokavicah se skrivajo

tatinsko dolgi prsti —

da, kradli so in prežestvali

in ubijali vse po vrsti.

In kaj je napravil pravični bog?

Nasul jim je bogastva,

blaga in časti in odel jih povrh
še z glorijsko veličastva.

Tako se vozijo tatje

in hučo mi je siromaku,

ves truden in lačen in ves bolan
se spotikam ob vsakem koraku.

O kaj sem ti storil pravični bog?

Ali nisem nad tabo dvomil?

Pokaži mi v pismu zapoved svojo,
ki bi je ne bil prelomil!

Prežestval sem in kradel sem

in ubijal — prežest vse tiste,

ki so me ljubili; razžalil sem

in ubil njih duše čiste.

In svojo dušo, nedolžno vso,

sem bil razžalil, oskrnil,

ubil sem jo — o dolg račun,

ki sem ti ga naračunil!

Zdaj prihajam z njim: Plačilo sem!

Kakor drugim, tako tudi meni!

Zdaj trkam na vrata: Plačilo sem,
saldiraj račun pošten.

Sultanove sandale

Vsi vezirji in vse paše,

vsil klečali so pred njim:

„Slava ti, nebeško solnce,
slava, sultan Ibrahim!“

Kolikor jih je sedelo

na prestolu kdaj popred,

do kolena ti ne seže

niti prorok Mahomed.

Ah, kedar te vzame Allah

k sebi v sveti sedmi raj,

kaj bo z nami, kaj bo z nami,
s hlapci tvojimi tedaj!“

In so tarnali, jokali,

in še bolj in zmirom bolj;

on pa sname z nog sandale,
položil jih na prestol.

„Ne prestanite, otroci —

meni se mudi v harem,

tukaj so sandale moje
pa častite jih med tem.“

In vse paše, vsi vezirji,

vsil hiteli so navzkriž:

„Oj sandale, naša radost,
o naš bog, naš paradiž —“

To poskoči takrat sultan,

to jim zakriči v obraz:

„Oj vi tepci, vi sleparji,
kaj ste rekli, da sem jaz?“

Ibrahim je na prestolu

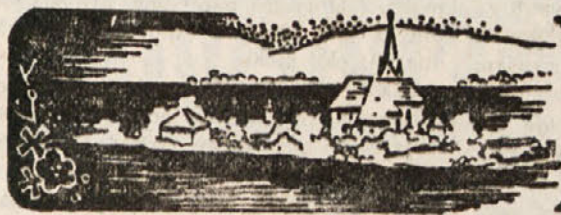
in je solnce, in je kralj,

na prestolu so sandale
in vaš kralj je par sandal.

Deni jih na osle, suženj,

pa jih ženi naokrog

po bazarjih: „To so hlapci
in sandale so jim bog!“

Po naši zemlji

ŠMARJETA PRI VELIKOVCU

V šmarješki šoli je mnogo premalo prostora za vse učence. Zaradi tega imajo za 3. razred pouk v gostilniški sobi pri Fortinu. Prostor, v katerem je šola za tretji razred, pa uporabljajo v gostilniške namene in za šolski razred nikakor ni primeren, ker pogosto se pripeti, da še polega in zdeha kakšen pijanec v gostilni, ko prihajajo že otroci v šolo, ali pa še pometajo in čistijo. V takem nehigijeničnem in zakajenem prostoru je naravno, da pouk trpi ter je tudi za zdravje otrok neugodno.

Ne moremo verjeti, da se ne bi dosegla potrebna sredstva, da bi izgradili šolske prostore, ki bi odgovarjali svojemu namenu. Potrebno je samo, da se merodajni činitelji za to zadevo zavzamejo.

Nadučitelj Andritsch pa se zelo udeležuje v velikovškem okraju, levi breg Drave, v organizaciji „Dorfgemeinschaft“, kjer vzgaja predvsem mladino v nemškem duhu najbolj potem izrazito nacionalne nemške pesmi.

REBERCA

V celulozni tovarni na Reberci se je pripetila težka nezgoda. Ključavničar Jožef Berger iz Žitare vesi je z dletom dolbel neko železo, pri čemer mu je košček železa zletel v levo oko in ga težko poškodoval. Ponesrečenca so z rešilnim avtom prepeljali v celovško bolnišnico.

KORTE

Slovenska kmečka zveza se je v svojem delokrogu, ko širi gospodarsko in strokovno izobrazbo med slovenskim, za pouk in napredek doveznim ljudstvom, spomnila tudi naše gorske vasi Kort in okolice in nam priredila kuharsko-gospodinjstvo tečaj. Veselile smo se dekleta tečaja, ker se zavedamo, da je za dobro gospodinjstvo nujno potrebno, da zna kuhati okusno, preprosto in tudi boljše jedila, primerna za vsak čas. Vemo pa tudi, da se mora učiti, če hoče biti katera dobra kuharica in da je kuhanje umetnost. Dobra kuharica ti ustvarja iz navadnih zalog svoje šrambe naravnost čuda.

Zato smo SKZ hvaležni, da nam je omogočila, da obiskujemo že od 20. novembra t. l. kuharski tečaj pod streho Smrtnikove gostilne pri po domače Francelnu, ki jo vodi v odsotnosti svojega moža Foltija njegova žena Rezika. V to gostoljubno hišo pa prihaja dnevno 14 deklet in bodočih gospodinj in ne plašimo se pogosto slabega vremena in pri nas posebno visokega snega, ter se radevolje potrudimo, da ne zamudimo nobene koristnega dneva. Pa rade prihajamo, ker v tečaju smo postale še bolj tesno med seboj povezane in odkrite tovarišice, posebno pa zaradi tega, ker imamo priznano strokovno moč, v osebi Milke Hartmanove, za

voditeljico, ki kuharsko umetnost dovršeno razume in ker vemo, da se bomo od nje mnogo naučile. Uspehe napredka v mnogovrstni kuharski stroki, nešteti jedil, ki jim skoraj vsem nismo vedele niti imen, opazujemo same na sebi iz dneva v dan bolj in bolj, Milki pa smo za njeno požrtvovalnost hvaležne in kar bojimo se dneva, ko se bomo morale ločiti. Voditeljica si je znala nas vse osvojiti in se lahko veseli vzorne discipline.

Poleg kuhanja pa se učimo še marsikaj drugega, kakor šivanja, ročnih del itd. Od časa do časa pa nam pošlje Slovenska kmečka zveza tudi kakšnega predavatelja ali predavateljico, ki nam predava iz različnih področij koristnega in praktičnega znanja.

Čas v tečaju je torej izpolnjen z učenjem in delom, a ne preziramo tudi dobre volje in razvedrila in kaj more k temu boljše služiti, kakor naša lepa pesem, ki jo zares prav pogosto tudi zapojemo.

Ob zaključni prireditvi bomo z razstavo

kuharskih in šiviljskih izdelkov pokazale, kaj in koliko smo se naučile, zato vas vabimo že sedaj: pridite pogledat! Poskrbele pa bomo tudi, da vam bomo na dan razstave nudile prav mnogo za duha in srce in za razvedrilo.

KAPLA NA DRAVI

Božični prazniki so pred nami in kakor vsako leto je tudi letos naša skrb, kako bi obdarovali naše malčke in stare, revne ljudi. To skrb si nalaga Antifašistična fronta žena. Majnika je bil že sprožen predlog, da bi me žene dobile neke kaj zemlje, ki bi jo obdelovale. Predlog je bil sprejet in najele smo njivico. Treba je bilo še poskrbeti gnoja in tudi to vprašanje smo rešile ter zasejale njivico z makom. Skupno smo oplele mak in ko je dozorel smo ga neko nedeljo v septembru spravile in še en popoldan smo žrtvovale, da smo iz makovih glav iztresle seme. Nato smo pa mak prodale. To je bil po-

Slovenska prosvetna zveza je izdala Koledar Slovenske Koroške 1951

V prihodnjih dneh bo izšel Koledar Slovenske Koroške za leto 1951, ki ga je izdala Slovenska prosvetna zveza v Celovcu.

Pester kakor lansko leto, prinaša tudi letos mnogo člankov iz najrazličnejših področij našega življenja, predvsem iz kulturnega in gospodarskega.

Uvod tvori članek v spomin desetletnice Osvobodilne fronte slovenskega naroda in prikazuje veliko vlogo, ki jo je igrala OF za osvoboditev slovenskega naroda izpod fašističnega jarma za ustvaritev lastne in neodvisne države in uresničitev stoletnih sanj slovenskega ljudstva v „Zedinjeni Sloveniji“.

Nadaljnji tri članki so posvečeni naši koroški problematiki in obravnavajo važne kulturne dogodke letošnjega leta, borbo za vrnitev premoženja naših zadrug in zboljšanje našega kmetovanja.

Tem obravnavam sledita članka „Ob stoletnici Mohorjeve družbe“, ki ga je napisal njen dolgoletni upravnik dr. Fran Kotnik in „Ob štiristoletnici slovenske knjige“, ki ga je napisal znani zgodovinar in poznavalec naše Slovenske Koroške dr. Ivan Grafenauer.

V dveh naslednjih člankih se spomnimo našega ljudskega pisatelja F. S. Finžgarja (ob njegovi 80 letnici) in našega velikega rojaka Prežihovega Voranca.

Sledijo članki o petletki Jugoslavije, o političnih dogodkih letošnjega leta in o borbi tržaških Slovencev za svoj razvoj in demokracijo. Ta zadnja razprava, ki jo je napisal

Drago Pahor, je zelo obširna in nam omogoča jasn pregled položaja in borbe naših tržaških bratov za svoje pravice.

Več poznanih koroških rojakov je zastopanih v sledečih obravnavah naših koroških krajev in dolin: Dr. Julij Felaher („Ziljska dolina“), France Uršič („Po slovenski zemlji med Dravo in Maloščim Poldnem“), Jaka Spicar („Rož“) in dr. Fran Kotnik („Podjuna — narodopisna skica“).

Nato sledi leposlovje tako koroških piscev kakor tudi črtice in odlomki iz del najboljših slovenskih pisateljev iz vseh obdobj.

Zaključno pa so priložene izrazito strokovne razprave o kmetijstvu in splošnem gospodarstvu, ki so jih napisali domači strokovnjaki. Poleg teh dajejo „Nasveti za kmetovalce“ v tabelah in pregledih koristne podatke in bodo v priročen pripomoček vsem kmetovalcem. Prav tako jih bo tudi opozarjal pregled letnih in živinskih sejmov, kdaj lahko kaj kupijo ali prodajo.

Koledar, ki je opremljen z mnogimi lepimi slikami, bo gotovo razveselil vse koroške Slovence. Izšel bo kakor vsako leto skupno s knjižnim darom Mohorjeve družbe iz Celja, in Prešernove knjižnice, ki obsegata 4 lepe knjige „Zvesti tovariši“, „Cojimo krompir“, s katerimi bomo lahko prijetno krajšali dolge zimske večere. Knjižni dar Slovenske prosvetne zveze stane samo 10.— šilingov. Toplo ga priporočamo vsem slovenskim družinam.

izkus in videle smo, da bi se dalo marsikaj napraviti, če bi ne bila vsaka posamezna tako zelo zaposlena. Denar, ki smo ga izkupile za mak, bomo pridjale k nabavi božičnih daril in se veselimo, da nam bo mogoče iz ljubezni do naših otrok in starih ljudi nekaj lepega in koristnega storiti. Zato vabimo tudi letos pionirke in starčke k skupnemu praznovanju božičnice.

CELOVEC

V sredo, pozno zvečer, ko je cestna železnica vozila v smeri proti jezeru je pri postajališču Mozartova cesta ležal na tračnicah nek moški, ki je očitno padel. Kljub temu ga je vodja cestne železnice zadnji trenutek še opazil, toda bilo je že prepozno. Cestna železnica je moža zgrabila ter ga je tiščala nekaj metrov naprej, tako, da je ta prišel s celim telesom pod voz. Poklicati so morali požarno brambo, ki je morala dvigniti voz, da so mogli ponesrečenca, ki je bil v nezvesti, rešiti. Mož, bil je Josef Rohregger, stanujoč v Paulinengasse, je zadobil težke poškodbe ter so ga prepeljali v sanatorij „Maria Hilf“.

VAZENBERK

Pot do glavne ceste do Hrenovič je v obupnem stanju. V mehkem in deževnem vremenu je blato do kolen, da ni mogoče peš hoditi, kaj šele z vprego. Kolesa se vdirajo do osi in kaj se pravi taka vožnja za vozača in žival, ve le tisti, ki mora po tej poti voziti. Kje so občinski očetje od ÖVP in SPÖ, ki so pred volitvami slovesno obljubljali, da bodo ta nedostatek odpravili? Zakaj se ne pobrigajo za javno pomoč, ko vendar vedo, da so ob plebiscitni proslavi namenili za plebiscitno ozemlje kar 10 milijonov šilingov in bi moralo torej tudi za nas nekaj odpasti. Ravnotako so obljubljali, da bodo meliorirali močvirje med glavno cesto in Čarčami. Doslej se tega dela ni nihče dotaknil.

S samimi obljubami se ne moremo zadovoljiti, hočemo, da jim sledijo tudi dejanja.

VELIKOVEC

Kolesarja Julija Polzerja je na velikovškem glavnem trgu podrl tovarni avto in ga težko poškodoval.

VRBA

Na cesti v gozdu pri Lipi je preteklo nedeljo na svoji pešpoti zadel Karl Tillian v nek avto, ki mu je pridrvel nasproti. Tillian je z glavo predrl varnostno šipo na avtu in zadobil občutne poškodbe na kolenu in pretresenje možgan in so ga morali prepeljati v bolnišnico v Celovec.

Poslovni časi v trgovinah med prazniki

Na podlagi dovoljenja deželnega glavarja bodo do praznikov v trgovinah naslednji izjemni poslovni časi. Do božiča odpade zapora trgovin v sredah popoldne. V nedeljo 17. decembra smejo biti trgovine odprte od 8.30 do 12.30 ure ter od 15 do 18 ure. V nedeljo, 24. decembra od 8 do 12 ure. Isto velja tudi za mesarje, brivce in fotografe. V torek 26. in v soboto 31. decembra morajo biti mlekarne po dve uri odprte. Brivci smejo 31. decembra obratovati od 8 do 12 ure.

Ksaver Meško:

NA POLJANI

V tridesetih letih je videl Gospod mnogo, žalost in radost, trpljenje in srečo, greh in čednost, sveto in nesveto v človeku. Mnogo je čutilo veliko njegovo srce, mnogo je mislila globoka njegova duša.

Potem je vstal in je govoril. In beseda njegova je bila velika in mogočna, beseda ljubezni in beseda nevolje, beseda strašnega, uničujočega groma in beseda sladke, usmiljene, oživljajoče tolažbe...

Do danes, v tridesetih letih, si videla mnogo, moja duša, žalost in radost, trpljenje in srečo, greh in čednost, sveto in nesveto v človeku. Okusila si mnogo, nebeško sladkost in bridkost obupa in umiranja, mnogo si si mislila v tihih, samotnih urah.

Zato govori, moja duša!

Živim govori, moja duša! Močna v razcveteli svoji mladosti govori močnim, krepkim srcem! Ker bi bilo žalostno, če ne bi bilo živih med nami, katerih srca so sveža in močna, v katerih je radosti kakor kipeče vode v nikdar usahlem potoku gorskem... Videl sem radosti mnogo, ko sem šel skozi življenje, zato verujem v njo, kakor verujem v jasn, vesel dan prvopoleten, kakor verujem v veliko, toplo sonce, v to večno živo

srce neba in zemlje in vsega življenja. In če ne bo morda mnogo radosti v teh listih, verujte v njo! Ker vera je, ki nas drži pokoncu in nam daje življenjske sile. Resnica sania je morda včasih slabotna, a večno močna je vera.

Žalostnim, bolnim in slabotnim govori, moja duša! — Šel sem skozi življenje in videl bolest od daleč in od blizu, okusil sem jo sam in sem je izpil vrhovato kupo. Bila je v duši, v duši je morda še danes. In ker si okusila žalost sama, zato lahko govoriš o nji, moja duša. Ne da bi potrla v prah bolne in slabotne in žalostne, ne, da jih dvigaš, govori! Božje delo je, tolažiti žalostne. Zato naj lije novo, lečilno upanje v njih srca, ko vidijo trpeti tudi druge, a vedno upajoče v trpljenju, hrepeneče v višine, k luči in k solncu, k miru in k radosti, stopajoče krepko naprej, ob upanje se opirajoč.

Srečnim govori, o duša! — Vem, da žive med nami. Ker bi bilo bridko gorje, če bi jih ne bilo nič. A sami ne vidijo čestokrat svoje sreče. A mi, ki je nimamo, jo vidimo. Mi, ki jo iščemo, verujemo v njo. Ker čemu iskati, česar ni nikjer! Čemu hrepeneči po nemogočem, ne bivajočem! — Govori tudi

tem, dasi govoriš morda le malo o sreči. A naj vidijo ob senci tem jasneje luč, ki hodi v nji, naj čutijo ob mrzli megleni jeseni tem bolj toploto sonca pomladanskega in poletnega, sijočega jim z jasno svetlobo.

Hrepenečim govori, moja duša, sama vsa nemirna, hrepeneča vekomaj. Ker tako neskončno mnogo je hrepenenja v dušah človeških. Neskončna množica stoji dan za dan kakor Mojzes na gorovju Abarim, na sveti gori Nebo, na najvišjem vrhu Fage, in strmi v obljubljeni deželo, v sveto deželo, s srci, polnimi velikega, božjega hrepenenja! — O srca, čemu hrepenenje, o duše, čemu vaša žalost? Glejte, v vas samih je obljubljen dežela, sveta dežela! V človeku samem je kraljestvo božje na tem svetu! A mi strmimo le v daljavo, iščemo venomer izven sebe. Same sebe, svoja srca, svoje duše, sveto in božje v nas in v naših bližnjih puščamo v nemar. Odtod naša razočaranja, odtod naša žalost naših src, odtod trpko gorje naših duš... Zato govori moja duša onim, ki prevarani in varajoči same sebe iščejo kraljestva božjega v svetu, in onim govori, ki zidajo kraljestvo božje res sami v sebi, a ki hrepenijo od vekomaj do vekomaj po izpolnitvi svojih duš, po izpolnitvi božjega in nebeškega v njih.

Onim govori, moja duša, skesana in pokoreča se, ki so grešili v ljubezni in v nevednosti. Glasno in brez usmiljenja sodi velika truma. Nekdaj sem sodil in obsojal tudi

sam glasno in naglo. A odkar sem gledal sveto in nesveto v človeku prav od blizu, odkar se mi odpirajo nešteta srca v otroškem zaupanju do dna in ležijo pred začudeno mojo dušo kakor na dlani, sem tih mož, mil sodnik. Danes odpuščam s prizanesljivim usmiljenjem in s sočutno dušo. Ker Gospod je sprejel poln usmiljenja očitno grešnico in v hišo Cebedejevo je vstopil s srcem, pripravljenim, da odpusti, osreči in zveliča. Začetek in konec njegovega življenja je bilo usmiljenje... In koliko jih je med nami, ki niso odprli srca nikoli grehu? Koliko izmed nas jih je stalo vse življenje na visoki gori, ki se ne dvigne na njo nikoli prah grešne zemlje, na sveti gori, tik pod soncem, tik pod nebom, in so jim bile misli, in jim je bilo srce vedno v nebesih, pred prestolom Najsvetejšega? Ali ni stopila večina tudi v globeli, v prepade, v mrak in v temo, in je zablodila na prašne, čestokrat morda na blatne poti! A blagor njim, ki so našli spet pot v višave, tik pod sonce, tik pod nebom, v nebesa sama. Blagoslovi jih z mirno vestjo, moja duša! A blagoslovi tudi one, ki blodijo še v globeli, da najdejo pot nazaj v višave. Ker vsi so z višav, vsi otroci božji. Tvoj blagoslov jim naj daje moč za težavno hojo nazaj v domovino, tvoja usmiljenja polna beseda jim bodi oporna palica na ti poti...

Govori, o moja duša, otrokom božjim: nedolžnim, čistim in svetim! — Verujem, da

Ozdravimo suhe rane po naših vaseh

Težek je kmečki poklic in še težji je bil v časih, ko je zaradi zaostalosti in primitivnosti zahtevalo kmečko delo še več delovne sile kot pri današnji mehanizaciji. Starejšemu rodu je še dobro znano, kako so včasih žito mlatili globoko v noč, tolkli sadje, svetili s treskami, se primitivno oblačili, rezali krmo za živino na enostaven stol ali pa gonili slamoreznicu s človeško silo.

Če pogledamo zgodovino še dalje nazaj v dobo tlačanstva, tlake in desetine, so bili časi še težji. Kljub temu pa so kmetje živeli bolj povezano med seboj kot je to danes. Ni bilo toliko strankarstva, sebičnosti in škodoželjnosti kot sedaj. Skupno so se posvetovali, menjali svoje preproste izkušnje. Skupno so šli s cepcem, koso in kladivom v roki iskati in braniti svoje pravice. Skupno so delili težave in trpljenje in več je bilo medsebojne pomoči in ljubezni. O tem še pričajo zakotne, gorske in nepokvarjene vasi s svojo skupno gnojevožujo, snopenošnjo, steljivožnjo itd., kar se je zaradi nujne navezanosti človeka na človeka ohranilo še do danes.

Lepi so bili tudi različni kmečki običaji, šege in navade, ki so pri naporu kmečkemu delu človeka razvedrile in ga vzpodbujale k večji ljubezni do kmečkega dela, mu dajale novega poguma v borbi za boljše življenjske pogoje.

Bilo je med našim podeželskim ljudstvom tudi več socialnega čuta in več spoštovanja do svoje podedovane s tolikimi kapljami znoja prepojene in s tisoči žulji povezane domače grude. Na vasi je bilo zdravo razmerje in lepí odnosi med delodajalcem in delojemalcem.

Da danes na vasi ni več tako kot je bilo nekoč, da je nastala povsod neka praznina in otopelost, da ni več med zemljo in domačijo na eni strani in kmečkim človekom na drugi strani tiste potrebne vezi, temu ni kriv samo kmet. Živimo v modernem času in s tokom časa mora tudi kmečki človek. Če se hočeš postaviti ob stran, boš propadel. To velja tudi za kmeta, posebno še, kar tiče modernizacije kmetije in mehanizacije pridelovanja. Usodepolno pa postane lahko za naše kmečko življenje, če ostanejo naše vasi naprej tako razruvane in razprte kot so sedaj. Za to sedanje stanje nosijo največ odgovornosti raznovrstno strankarsko pobarvani vladujoči krogi, ki neorganiziranega kmeta stalno izmzgavajo in zavajajo ter mu ne nudijo tistih življenjskih možnosti kot drugim poklicem. Veliko zlo so tudi osnovne šole, ki podeželskim otrokom v rani mladosti ne posredujejo ljubezni do kmečkega stanu in domače grude, temveč ga le odtujujejo od njegove zemlje in njegovega ljudstva.

Star narodni pregovor pravi „Sloga jači, nesloga tlači“. Nič ne bo pomagalo, če bo vsak sam zase doma za pečijo jadikoval o nastalih razmerah in slabih časih, kajti slabi

časi bodo kljub temu ostali in razmere se bodo le še poslabšale. Začeti moramo odstranjevati kal bolezni, ki spodjeda naše kmečko življenje. Pri ureditvi svoje kmetije skušamo iti s časom napredka in racionalnejšega gospodarjenja. Pogoj za dejanski napredek in dosego racionalnega gospodarjenja so pa dobri odnosi v kmečki družini, še bolj pa med sosedi na vasi. In tukaj je potrebno, da se oprimemo stvari. Brez dvoma bo k dobrih odnosom na vasi pripomoglo, če bomo pričeli pozivljati stare narodne šege, navade in običaje, kajti to ne bo prineslo samo veselja in spoštovanja do kmečkega poklica v naše vasi, temveč bo tudi viden doprinos k večjim gospodarskim uspehom, olajšavi dela in bolj izplačljivemu izkoriščanju razpoložljive sile — ljudi, vprege in strojev.

Spuščajte živino na prosto tudi pozimi

Za zdravje živali je izredno ugodno, ako imajo tudi pozimi pri lepem vremenu priložnost, da se gibljejo na prostem, bodisi na dvorišču, bodisi v nalašč za to pripravljenem tekališču, čeprav le za malo časa.

Res je to važno predvsem za mlado živino, toda tudi za odraslo živino ne pomeni nič manjše koristi: za breje krave in plemenske bike pa je skoraj ravno tako koristno kot za mlado živino.

Vsak dober živinorejec ve, da ima lahko vsaka nenadna sprememba krme in splošnih življenjskih prilik za živino zelo slabe posledice. Upoštevajmo, kako zelo se je živina v času poletne in jesenske paše privadila na gibanje, zrak in svetlobo. Nudimo ji za vse to vsaj skromno nadomestilo, obvarujmo jo pred slabimi posledicami nenadne spremembe, ko smo jeseni prenehali s pašo, in utrdimo jo že vnaprej za spomladanski prehod od hlevske reje na pašo in zeleno krmo — spuščajmo živino tudi pozimi na prosto, da se prehodi in da dobi svežega zraka.

Gibanje na prostem pospešuje predvsem razvoj okostja mlade živine, izredno ugodno pa vpliva tudi na razvoj mišičevja. Močnejše in globlje dihanje krepi pljuča, zaradi česar se prsi bolje razvijajo. Pospešen obtok krvi povzroča boljše izmenjavo snovi, poveča tek in doseže boljše izrabo krme. Zdravstvene prednosti obstoje predvsem v večji odpornosti zoper bolezni, zlasti zoper tuberkulozo in prehlajenje. Tudi noge, parklji in kopita se pri živalih, ki se tudi pozimi gibljejo na prostem bolje razvijajo kot pri tistih, ki so zaprte v hlevu.

Nadalje je gibanje na prostem velikega pomena za breje krave. Dokazano je, da krave,

Prijateljstvo in razumevanje med sosedi veliko koristi in je potrebno naši skupnosti bodisi v slučaju nesreče, izmenjave izkušenj, delovne sile ali uporabe strojev. Enotnost in skupnost pa tudi nekaj zaleže, če gre kjer koli za naše pravice. Žal, da se tega bolj zavedajo oni, katerim ni za naš procvit, temveč samo za izkoriščanje, kot pa mi sami. Posameznika se lahko spravi na kolena, mase pa ni mogoče. Zato ostanimo zvesti tradiciji naših prednikov, bodimo enotni in budni. Težo vsakdanjega dela si času primerno olajšujmo s starimi in lepimi kmečkimi običaji. V načinu gospodarjenja pa gremo po novi poti, ki nam jo kaže naše vodstvo v Slovenski kmečki zvezi, da dobimo s čim manjšim trpljenjem čim večje pridelke. Najvišje načelo naj postanejo enotnost, bratstvo in dobra soseščina. Potem nas bo manj trla skrb za naš obstoj in bomo lažje in prej dosegli svoj cilj naše enakopravnosti in enakovrednosti našega dela.

Janko Pečnik

roško. („Obvestila naprednih gospodarjev“ dne 3. okt. 1950 — „Slovenski vestnik“ dne 14. okt. 1950).

Tako korenitega utrjevanja pozimi, kot je opisano v teh poročilih sicer še ne moremo na splošno priporočati našim živinorejcem, vendar je važno vedeti, da je tudi gospodarje, ki so uvedli tako imenovano „rejo na prostem“ ((Freihaltung)) privedla k temu revolucionarnemu preokretu v oskrbovanju živine predvsem skrb za zdravje (pri vseh teh gospodarjih so se v hlevih pojavili prej znaki tuberkuloze!) in gospodarski preudarek, da na prostem poleti in pozimi utrjene dobre molznice znatno dalj živijo.

Vernik - Kočuški

Nekaj o domačih klobasah

Ko bomo pri klanju imeli pripravljeno in osnaženo glavo in čreva, začnemo najprej s krvavimi in jetrnimi klobasami. V nekaterih krajih delajo le mešane klobase, drugod pa napravijo zopet jetrne in krvave vsake posebej. Za oboje pa skuhamo pljuča, jetra, srce, vranico in zgornji del glave. Vzamemo lahko še več mesa zraven, kot spodnji del glave ali vratovino, potrebno pa ni. Za oboje klobase pripravimo na 100 kg žive teže prašiča približno dva in pol kilograma kaše, riža ali ješprena. Kašo skuhamo le na pol, to je, le toliko, da kaša počí, ne več, ker bi imeli sicer klobase premokre in presluzaste. Kašo odcedimo nato na cedilniku ter jo ohladimo z mrzlo vodo. Ko je dobro ocejena jo vzamemo v skledo in zabelimo z vročo mastjo. Tako porabimo za klobase manj masti kot če dodenemo hladno mast in vendar ne bodo klobase puste, ker se kaša na ta način bolje prepoji z mastjo. Za zabelo klobas porabimo mast okoli črev in še približno 1 kg slanine (špeha). Oboje razpustimo med tem, ko skuhamo glavo in drobovino. Kuhamo glavo in drobovino zmeljemo s strojem za meso, razdelimo na pol, denemo v dve skledi in porabimo eno polovico za jetrne, drugo pa za krvave klobase. Priporočil bi pa, da vzamemo večji del glave za krvave klobase. Ravno tako razdelimo na dvoje pripravljeno kašo ter dodenemo vsako polovico eni množini drobovine.

Krvave klobase

Za krvave klobase pa zmešamo meso od glave, drobovino, pripravljeno in zabeljeno kašo, par rezin v mleku namočenega in ožetega kruha, dišave in začimbe kot za jetrne klobase in približno polovico krvi od prašiča. Naredimo in kuhamo jih tako kot jetrne.

Mesene (kranjske) klobase

Tudi veliko mesa predelamo v klobase ki jih imenujemo mesene ali pa kranjske klobase. Za te vzamemo na 10 kg mesa 3 kg slanine (špeha) in na 1 kg množine 2 in pol dkg soli, malo popra in nekaj česna. Tega stolčemo v možnarju, dodenemo mu malo vode, dobro premešamo in odcedimo. Le to česnovno vodo dodenemo klobasam. Meso in slanino zmeljemo s strojem, pridenemo začimbe in napravimo klobase. Te lahko porabimo sveže pečene ali pa jih damo v dim in shranimo za pozneje. V dimu naj bodo klobase le 1 do 2 dni. Obesi jih nato na hladen zračen prostor, kjer se bolj posuše. Če pa hočeš ohraniti le malo prekažene, jih pa obesi, ko jih vzameš iz dima, le za par dni na zrak, potem jih dobro umij in obriši ter špilje odstrani. Na dnu posode, v kateri si namenjena shraniti klobase, deni za dva prsta masti. Ko se pa ta popolnoma strdi, naloži v posodo vrsto klobas, zatlači ali zalij z mastjo, pusti, da se popolnoma strdi, vloži zopet klobas itd. Na vrhu naj bodo klobase pokrite z mastjo.

Salame

Za salame vzemi najboljšo meso nekoliko starejšega prašiča in sicer od gnjati ali plečet. Vzameš lahko do polovice govejega mesa, seveda brez loja in kit. To je posebno dobro, če imaš meso od mladega prašiča. Na 10 kg s strojem zmeltega mesa vzemi 30 kg soli, 3 kg solitra, 3 žlice celega ali debelo stolčenega popra, glavico zrezanega in stolčenega česna in 2 kg sveže, na kocke zrezane slanine. Mešaj vsaj pol ure ter nabaši v debelo črevo precej tesno, prebodi klobaso na več mestih z iglo, da uide zrak, ki je v njej, pritisni še malo, da ne bo v črevesu praznih mest in zaveži.

Preden damo salame v dim, jih do suhega zbršimo. V dimu naj bodo 1 do 2 dni, potem jih obesimo na zračen prostor, najbolje je preprih, da se tam dodobra posuše. Suhe zdrgnemo z oljem, kateremu primešamo nekoliko soli in česna ter jih nazadnje povaljamo v ajdovi moki. Take shranimo v hladnem in zračnem prostoru.

so tudi takšni med nami. Ker bi bilo najžalostnejše, žalostnejše nego je ob smrti materini, če bi jih ne bilo. Tem govori, o duša, cveticam našega naroda, angelom varuhom naše domovine, kvasu, ki naj prekvasi z nepokvarjeno, s sveto svojo močjo vse naše ljudstvo v novo življenje. Tem govori, o duša, ki lahko pogledajo vsak hip v blesteče oči svojemu Bogu, mirno, ne da bi trenili z očesom, ne da bi povsili v zadregi in sramu. Svetost strmi v svetost, čistost se raduje čistosti... Tem govori, o duša, ki so močni v svoji neomadeževanosti, srečni v svoji svetosti, ki so krepki v trpljenju, ker tudi skozi trpljenje stopajo operti ob močno roko Očetovo, ki so vedno radostni v globočini srca ob vsi veliki žalosti življenja in sveta. Zakaj radost njihova izvira iz najgloblje vira sreče, iz Večnega, zato ne usahne nikoli, nikoli ne preneha.

Po luči hrepenečim govori, moja duša! Mnogo se govori po naši domovini o luči, a umevajo jo redki, še manj jih je, ki jo nosijo v sebi in ki hodijo v nji. Ker kaj je luč življenja? Ali ne ljubezen, usmiljenje, odpuščanje? A tega je tako neusmiljeno malo v naši domovini... Ljubezen v srcu! Ker v ljubezni je življenje, v ljubezni zmaga, v ljubezni moč sveta...

Tako govori, o duša, kar si videla in kar si okusila, ko si šla črez šiirni trg šumnega življenja, in kar si čutila in kar si mislila,

ko si stopila v stran in si razmišljala v tihi samoti.

PRVI DEL

I.

Na Poljani je bilo tiste jeseni kakor vsako jesen: čakali so, bali so se in so upali, da prične snežiti kmalu morda hipoma, v prihodnji noči.

Kakor v vsi vasi, je bilo tudi na Trati, na največjem posestvu na Poljani, napol kmetški hiši napol gradišču: čakali so snega in so se ga bali in so upali.

Gospodar Železnik se je bal, in ljudje so morali hiteti z delom. Ko so sedeli po dnevnem delu pri večerji, je prihajal v družinsko sobo s trdimi, glasnimi koraki, velik, da se je moral skoro pripogniti med visokimi durmi, močan, da so se tresla tla pod njegovo nogo. Z odločnimi besedami je razdelil delo. Čulo se je iz vsake besede, da ve jasno, kaj hoče, in se zaveda povsem, da se izvrši v vsem njegova volja. Razdelivši delo za prihodnji dan, je odšel istotako trdno in samozavestno.

Družica je molčala, nekaj časa in je razmišljala o ukazih gospodarjevih. A pričel je ta, pričel je oni, dekel katera včasih, drugičkrat hlapec — razpredla se je govorica. In vsaka peta beseda v razgovoru je bila: delo! Zasukal se je pogovor na druge reči, a glej, kakor bi ostala v sobi skrb gospodarjeva in bi sedela za mizo med njimi, so se vrnili ta-

koj spet k delu. Če bi ne bilo snega vso zimo, delo ne bi pošlo, vse tja do Velike noči. Teda pa se začne tako iznova.

Pripetilo se je pač, da je včasih ugovarjal kdo in se je razlutil nad tovorom, ki ga vlečejo vse leto dan na dan, od zore do mraka. Razjezil se je včasih Tone, manjši hlapec, ali dekla Anka, Nande, pastir, se ni jezil na delo nikoli, nikoli skoro ali vsaj zelo malokdaj Jerica, mlajša dekla, stara še ne povsem sedemnajst let.

„Delo in spet delo! A če pade sneg, bo takoj vse v redu. Kar pozabijo vsi, da je treba še tega in onega.“

A brez moči je bil tak ugovor, izgovorjen neodločno, kakor v dvomu. Brez ognja, ni vžgal src poslušalcev. Vedeli so: govori tako le, ker je nocoj ravno slabe volje.

Stari hlapec Andrej je odkimal ob takih besedah odločno z osivelo glavo. Celo razsrdil se je včasih. Povesil je žlico, naravnost v lice, v oči je pogledal nezadovoljnežu in je pokaral z ostrim naglasom, spominjajočim določne govorice gospodarjeve:

(Dalje)

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10, telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H. Klagenfurt — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt 2, Postschließfach 17.